

John Holt: Nyitott szemmel

április 17, 2013

Részlet a szerző *Freedom and Beyond* c. könyvének *A szabadság struktúrája* éből

Két gyerek, 8 és 5 évesek, nővér és az öccse játszanak a fűvön a ház mögött, az udvaron. Figyelem őket és néha, ha kérnek, segítek. A legfontosabb eszközük egy szárítókötél, amelynek egyik végét egy kis fához kötötték. A nyolcéves éppen most tanulja, számos iskolai barátjával együtt, hogy hogyan kell kötelet ugrani. Az ötéves tele van energiával és lelkesedéssel, és mindenben részt akar venni, ami történik. Sokat játszanak együtt, mert bár külön-külön vannak más barátaik is, de közülük senki nem lakik olyan közel, hogy bármikor rendelkezésre állna, meg azért is, mert kedvelik egymást.. Amiként a gyerekeknél ez gyakori, szeretik az erőfeszítést és a versenyt.

A 8 éves, aki most a játékot szervezi – ami nem gyakran fordul elő, mert sokszor a kisebbik a vezető – pontosan tudja, hogy mit akar, és mint a legtöbb esetben, meg is teszi. Az egyik játék magasugrás. A kötélen egyik vége a fához van erősítve, körülbelül 60 cm magasan a földtől. Megmutatták, hogy hova álljak, odaadták a kötélen másik végét, és arra kértek, hogy bizonyos magasságba emeljem illetve eressem. Egész alacsonyan kezdjük, a kislány átugorja, arra kér, hogy emeljem egy kicsit magasabbra a kötelet, megint átugorja és így tovább egészen addig a magasságig, amíg át tudja ugrani. A másik játékban egy kicsit följebb csúsztatjuk a fán a kötelet, én megfordítom a kötélvégemet, és most a „beugrást” gyakorolja, amiben még nem túl ügyes. Meg akarja tanulni, hogy ne maradjon le a többi lány mögött az osztályban. Az öccse is ott van, és azt szeretné, hogy a nővére bevonja a játékba. Ez nehézséget és feszültséget eredményez, mert az ötéves aligha tud magasra ugrani, így biztos nem tudja átugrani a forgó kötelet. Semmi

nincs a nővére játékában, ami neki való lenne. Pár kör után elkezdi követelni, hogy beállhasson. A feszültség két, egymással ellenkező vágyból vagy szükségből fakad. Egyrészt a kislány szeretne gyakorolni, hogy ügyesebb legyen, másrészt az öccse nagyon mérges lesz ha kihagyja. Márpedig ő nagyon dühbe tud gurulni, és mivel együtt élnek, ezért muszáj valami megoldást találni, valahogy muszáj kibékíteni és megnyugtatni, újra jóban lenni vele. Emellett a játék a kötéllal nem fog örökké tartani, és más játékokhoz is szüksége lesz az öccsére. Meg hát szereti is. Tehát anélkül, hogy feladná a játékot és a versenyt, ki kell találnia, hogy vonja be.

Nagyon küzdelmesnek és körmönfontnak tűnik mindezt számításba venni, ugyanakkor, miközben a kislány játszik, végiggondolja ezeket a tényeket, illetve ösztönösen érzi, hogy mire van szüksége. Nem áll le, játék közben gondolja végig, hogy mi is legyen az öccsével. A magasugrásnál könnyű a dolga: ugrik néhányat, aztán lejjebb engedjük a kötelet, majdnem a földre, hogy az öccse is átugorhassa. Aztán bemutatja nekünk a másik kötél-átugrálós játékot, amit úgy hívnak, hogy Kék Harang, egy nagyon eszes játék, amit a gyerekek biztos akkor találtak ki, amikor elkezdtek megtanulni, hogy hogyan ugorják át a forgó kötelet. A Kék Harangnál a kötelet csak előre-hátra lóbálják, és akkor kell ugrani, amikor közeledik. A kisfiúnak meg kell tanulnia idejében felugrani, a kötéllengésének ritmusában. Ahogy a kislány remélte, ez épp elég nehéz ahhoz, hogy az öccsének kihívást jelentsen, és épp annyira könnyű, hogy a legtöbb esetben át tudja ugrani a kötelet.

A játék tehát folytatódik. Mindketten játszanak és jól érzik magukat, ám mégis van valami feszültség a levegőben. Mindkét gyerek igazi versenyt akar, de ez nem az, és ezt mindketten tudják. A kisfiú alig tud magasra ugrani, és Kék Harangot is csak nehezen tud játszani, és ez – ahogy ő is érzékeli – elég messze van még attól, hogy át tudja ugrani a forgó kötelet. A kislány pedig igazi vetélytársat szeretne, aki közelebb van az

ő képességeihez, aki ösztökélné, és izgalomban tartaná a játékot. A kisfiú szeretne mást játszani, olyasmit, amiben nem lenne ennyire nagy vagy legalábbis egyértelmű a különbség a nővére és a saját képességei között. Olyan játékot szeretne játszani, amiben nem ügyetlen, és igazi vetélytársa vagy partnere lehet a nővérének. Szóval meg kell találniuk a közös nevezőt. Ha a kislány túl sokat akar olyasmit játszani, amiben sokkal jobb, akkor az öccse mérges lesz, és kiszáll a játékból. Nem szabad újra és újra a tudomására hoznia, hogy mennyivel ügyesebb nála. Az öccsének viszont el kell fogadnia, hogy a nővére most épp ezt szeretné játszani, és hogy sehogy sem lehet úgy változtatni a játékon, hogy ne legyen egyértelmű, hogy a nővére sokkal ügyesebb. Ha elkezd duzzogni azon, hogy veszít, akkor a nővére nem próbálja többet bevonni, hanem azt mondja majd neki, hogy játsszon egyedül, és tovább folytatja majd nélküle. Így tehát a játék során, nagyon óvatosan és figyelmesen, megpróbálnak alkalmazkodni egymás érzéseihez és szükségleteihez, egyik pillanatról a másikra reagálva arra, hogy a másik mit mond vagy tesz. Mindez persze nagyon energikusnak és hangosnak hat kívülről. A helyzetet nem ismerő, hétköznapi szemlélő biztos azt mondaná, hogy ezek a gyerekek kiabálnak és randalíroznak. De ez nem igaz. Azt teszik csupán, amit a náluk idősebbek már elfelejtettek vagy egyszerűen csak nem merik: úgy mutatják meg az érzéseiket, ahogy megélik őket. És éppen azért, mert ennyire nyíltan föl vállalják, tudnak aztán könnyen és ügyesen alkalmazkodni hozzájuk. Amikor nem örülnek annak, amit a másik csinál, nem rejtik véka alá, és nem dédelgetik magukban a nemtetszésüket vagy a neheztelésüket addig, amíg az annyira elmérgesedik, hogy többet nem tudják kezelni. Azonnal jelzik: megmondják vagy tesznek valamit azért, hogy a másik észrevegye, hogy a dolgok rossz irányba haladnak, és hogy éppen ezért valamit tenniük kell.

Fordította: Bernáth Flóra

Kapcsolódó oldalak:

- John Holt: Gyerekek bírósága egy fekete többségű szabad iskolában a 70-es években
- John Holt: Szabadság és azon túl
- John Holt: Tekintély
- John Holt: Három félrevezető metafora